

УДК 351:379.85(477):34(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2024-3-7>**Цвілій С.М.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національного університету "Запорізька політехніка"***Джумурат В.М.***аспірант кафедри туризму і готельно-ресторанної справи
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького***Tsviliy Sergiy***Candidate of Sciences (Economics), Docent,
Associate Professor at the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"***Dzhumurat Volodymyr***Postgraduate Student of the Department of Tourism and
Hotel and Restaurant Business
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy*

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

ABROAD EXPERIENCE IN REGULATING MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF TOURIST POTENTIAL

АНОТАЦІЯ

Метою статті є вивчення та адаптація зарубіжного досвіду регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу. Визначено, що туристичний потенціал країни є сукупністю взаємопов'язаних та взаємодіючих потенціалів її регіонів, які використовуються в туристичній діяльності країни. Представлено цілі державного регулювання туристичної діяльності у різних країнах світу. Розкрито функції державного регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу. Виділено моделі регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу на державному рівні. Вивчено досвід країн Європейського Союзу щодо використання форм та методів державного регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу. Узагальнено регулюючі аспекти механізму стимулювання інвестиційної та підприємницької активності різних країн, які можуть бути корисні у вітчизняній практиці та адаптовані до реалій України.

Ключові слова: туристичний потенціал, механізм розвитку, регулювання, інвестиційна активність, підприємництво, повоєнний період.

ANNOTATION

The purpose of the article is to study and adapt the foreign experience of regulating mechanisms for the development of tourist potential for the formation of a strategy for the post-war recovery of tourist potential, improving the quality of services and the process of serving guests, and attracting more tourists. It was determined that from the standpoint of a systemic approach, the general tourist potential of the country is a set of interconnected and interacting potentials of regions that are used in the country's tourism activities. The goals of state regulation of tourism activities in various countries of the world are revealed. The main functions of the state regulation of mechanisms for the development of tourism potential are presented. Models of regulation of the mechanisms of tourism potential development at the state level and their main characteristics are highlighted. The experience of the countries of the European Union regarding the use of forms and methods of state regulation of mechanisms for the development of tourism potential has been studied. It was concluded that in order to solve the problems of the development of tourism potential even during the war years, it is necessary to increase: the flow of investments in the fixed capital of means of accommodation for guests; the number of beds in collective accommodation facilities; the number

of employees in hotels and travel companies; volume of paid services provided to visitors by travel firms and collective means of accommodation. The regulatory aspects of the mechanism for stimulating investment and entrepreneurial activity, applied in different countries, which can be useful in domestic practice and adapted to the realities of Ukraine, are summarized. In general, foreign experience demonstrates that the regulation of mechanisms for the development of tourism potential can be based on various aspects that are key in the formation of a strategy for the post-war restoration of tourism potential. Further scientific developments have a perspective in the direction of implementing foreign experience in regulating the development of the tourist potential of territories.

Keywords: tourist potential, development mechanism, regulation, investment activity, entrepreneurship, post-war period.

Постановка проблеми. Сучасна індустрія туризму стикається зі швидкими змінами та викликами, які потребують чітких та прозорих механізмів розвитку туристичного потенціалу для залучення та утримання відвідувачів. У цьому контексті регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу відіграє ключову роль у створенні конкурентних переваг та стимулюванні економічного зростання. Однак для успішного розвитку туристичного потенціалу необхідно вивчати зарубіжний досвід, щоб зрозуміти тенденції та напрями, які можуть стати джерелом натхнення й підказок для покращення вітчизняної індустрії [4]. Вивчення зарубіжного досвіду допоможе не лише зрозуміти основні принципи й успішні практики регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу, а й знайти способи адаптувати їх до національних умов та потреб [3]. Адаптація закордонного досвіду дозволить країні й її регіонам сформулювати власні стратегії регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу кожної території з огляду

на її особливості. Велике значення слід надати ретельному вивченню і адаптації зарубіжного досвіду, бо його вирішальна роль полягає у забезпеченні ефективної трансформації та стійкого розвитку індустрії туризму у перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сучасного стану, тенденцій та перспектив розвитку туристичного потенціалу, а також досвіду закордонних країн з регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу приділяли увагу багато науковців, серед яких: Н. Гончаренко, Я. Скляренко [1], В. Демко, І. Свиноус [2], О. Білотіл, С. Домбровська, А. Помаза-Пономаренко [3], Р. Кривенкова [4], П. Подлепіна [6], О. Сінгуцький [7], В. Оглобліна, А. Павлюк, М. Пісецький [8], В. Грановська, С. Пасека, О. Пристемський, Н. Трусова, Т. Чернявська [9], інші вчені. Вклад різних дослідників у вирішенні цієї проблеми є багатовимірним, що розкрито у теоретико-методичних аспектах та прийомах вивчення закордонного досвіду, сучасних підходах до формування туристичного потенціалу, державних механізмів його регулювання тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, за наявності значної кількості різних наукових ідей сьогодні практично відсутні комплексні дослідження, які присвячені адаптації успішних практик відносно регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу, обліку специфіки й особливостей їх впровадження для потреб власного туристичного призначення, що допоможе створити унікальні та привабливі туристичні продукти з метою сприяння розвитку економіки та покращенню туристичного досвіду країни.

Постановка завдання. Метою є вивчення та адаптація зарубіжного досвіду регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу для формування стратегії повоєнного відновлення туристичного потенціалу, покращення якості послуг і процесу обслуговування гостей, залучення більшої кількості туристів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний потенціал країни серед інших показників є ознакою рівня розвиненості регіональної соціально-економічної системи [8]. З позиції системного підходу загальний туристичний потенціал країни є сукупністю взаємопов'язаних та взаємодіючих один з одним потенціалів регіонів, які використовуються в туристичній діяльності країни.

За даних умов, незважаючи на очевидну необхідність всебічного розвитку реалізації туристичного потенціалу конкретної території, доцільність приділяти основну увагу розвитку певного регіону, абсолютизувати пріоритетність лише одного туристичного напрямку не слід, тому що це призведе до формування моноекторної структури економіки туризму регіону, зростання якої матиме кон'юнктурний характер. При цьому помітно зростає її вразливість і схильність до ризиків стагнації. У довгостроковій перспективі

ця економічна система буде прагнути до деградації і депресивного стану через ослаблення дії конкурентних сил. Звісно, конкуренція є фундаментальним принципом організації відносин в економіці, що зумовлює безперервну націленість її суб'єктів на підвищення ефективності функціонування на основі пошуку, розробки та впровадження інноваційних технологій у виробництво кінцевих туристичних товарів і послуг.

Високий туристичний потенціал є характерною рисою більшості регіонів України, проте рівень розвитку та ефективність реалізації відрізняється суттєво. Часто рівень розвитку туристичного потенціалу регіону відповідає загальному рівню соціально-економічного розвитку. Регулювання, яке спочатку покликане згладжувати існуючі істотні дисбаланси між потенційним та реальним рівнем розвитку туристичного потенціалу в регіонах, на практиці часто здійснюється за аналогією з вирівнюванням рівнів соціально-економічного розвитку, тобто аналогічно до практики вирівнювання рівнів бюджетної забезпеченості [2; 5; 9].

Висновки з закордонного досвіду є мають стати цінним джерелом інформації для розвитку туристичного потенціалу на місцевому рівні. Адаптація успішних сучасних практик та ідей на основі врахування потреб власного туристичного призначення допоможе створити унікальні та привабливі туристичні продукти, що сприятимуть розвитку економіки туризму країни та покращенню досвіду.

Державне регулювання у сфері туризму є одним із факторів управління та розвитку туристичного потенціалу. Основні функції державного регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу представлені на рис. 1. Реалізація принципу регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу з боку держави передбачає: туристична діяльність визнається однією з пріоритетних галузей економіки, сприяє розвитку туристичного бізнесу, створює сприятливі умови для функціонування, визначає та підтримує пріоритетні напрямки. При цьому цілями державного регулювання туристичної діяльності у різних країнах світу є: 1) забезпечення прав громадян на відпочинок, свободу пересування та інших прав під час подорожей; 2) створення умов діяльності, спрямованої на виховання, освіту та оздоровлення туристів; 3) розвиток туристичної індустрії, створення нових робочих місць, збільшення доходів держави і громадян країни; 4) розвиток міжнародних контактів; 5) збереження цінних туристичних об'єктів та раціональне використання природного та культурного потенціалу країни.

В цілому, регулювання означає безпосереднє втручання держави у діяльність суб'єктів індустрії туризму, що реалізується через опосередковані (фінансово-кредитні, податкові, валютні, а також митні регулятори розвитку туристичного потенціалу) економічні регулятори та прямі (адміністративні методи) впливи.

Рис. 1. Функції державного регулювання розвитку туристичного потенціалу

Джерело: складено за [1; 5; 7]

Таблиця 1

Моделі регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу

Модель	Характеристика моделі	Країни використання
Американська	Вирішення різних питань на основі ринкової самоорганізації, яка передбачає відсутність центральної державної адміністрації	США та інші країни з високорозвинутою ринковою економікою
Афро-Азійська	Наявність сильного та авторитарного міністерства, що регламентує діяльність галузі туризму. Для реалізації необхідні значні фінансові вкладення коштів у туристичний потенціал галузі та її інфраструктуру, а також в організацію просування національного туристичного продукту за кордоном	Єгипет, Таїланд, Туніс, Туреччина
Європейська	Вирішення питань розвитку туристичного потенціалу країни відбувається на рівні багатогалузевого міністерства, що зазвичай має економічний ухил і працює у двох напрямках: державне регулювання туризму (міжнародне співробітництво у сфері туризму, нормативно-правове забезпечення тощо) та здійснення маркетингової діяльності (участь у виставках, керівництво представництвами за кордоном)	Великобританія, Іспанія, Італія, Франція

Джерело: складено за [2; 4; 8]

Виділено моделі регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу на державному рівні, основні характеристики яких представлені у табл. 1.

До механізмів розвитку туристичного потенціалу застосовуються єдині форми і методи державного регулювання, які запроваджуються законодавчими і нормативними правовими актами у країнах Європейського Союзу (рис. 2).

Розвиток вітчизняного туристичного потенціалу сьогодні потребує створення механізму вирішення проблем: 1) стан автошляхів на туристичних маршрутах; 2) відсутність упорядкованих автостоянок (особливо поблизу об'єктів показу); 3) недостатня інформативність на дорогах, брак об'єктів індустрії відпочинку й розваг для гостей, нестача сучасних, комфортабельних готелів; 4) недостатньо розвинена матеріальна база

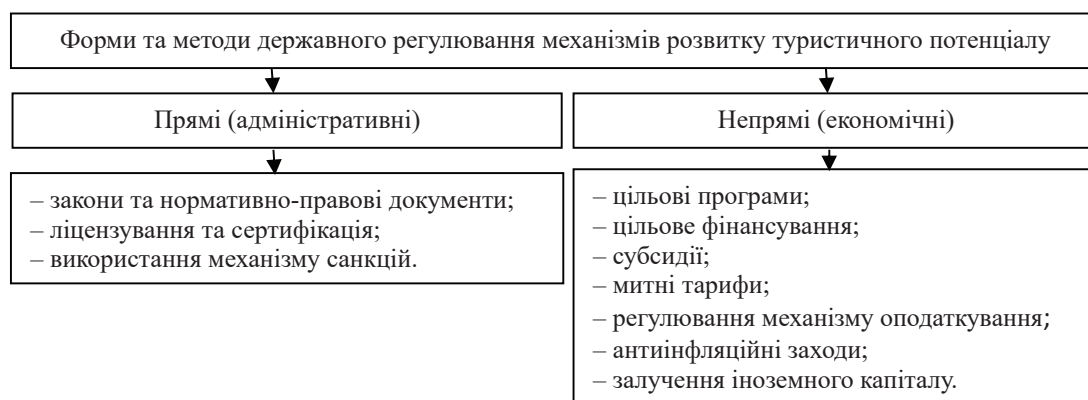

Рис. 2. Форми та методи державного регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу (досвід країн Європейського Союзу)

Джерело: складено за [1; 2; 8; 9]

туристичної індустрії та нерозвинена туристична інфраструктура; 5) незадовільний стан різних об'єктів туристичного показу; 6) невисока якість обслуговування у всіх секторах індустрії туризму; 7) вузький спектр послуг індустрії розваг, внаслідок чого складається їх висока вартість; 8) недолік висококваліфікованих та професійних кадрів; 9) недостатнє просування регіонального туристичного продукту на внутрішньому та зарубіжному ринках; 10) обмежений рівень розвитку сфери додаткових послуг (транспортних, послуг гідів-екскурсоводів зі знанням іноземних мов, гідів-провідників та інших); 11) недостатньо розвинена система статистичного обліку, що не дозволяє оцінити динаміку галузі в цілому і чітко прорахувати бюджетну ефективність державної підтримки розвитку туризму; 12) низька залученість до сфери туризму суб'єктів підприємництва, некомерційних організацій, об'єднань добровольчого руху.

Для розв'язання проблем розвитку туристичного потенціалу ще у воєнні роки необхідне

зростання: потоку інвестицій у основний капітал засобів розміщення гостей; кількості ліжко-місць у колективних засобах розміщення; кількості працюючих у готелях та туристичних фірмах; обсягу платних послуг, наданих відвідувачам туристичними фірмами та колективними засобами розміщення.

Розглянуто регулюючі аспекти механізму стимулювання інвестиційної та підприємницької активності, що застосовуються в різних країнах, які можуть бути корисні у вітчизняній практиці та адаптовані до реалій України (табл. 2).

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження та адаптація зарубіжного досвіду щодо регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу відкривають широкі можливості для розвитку місцевих туристичних напрямків. Застосування успішних практик та підходів, вироблених за кордоном, сприяє покращенню якості туристичного досвіду, залученню більшої кількості туристів, стимулює розвиток вітчизняної індустрії туризму. Закордонний

Таблиця 2

Механізм стимулювання інвестиційної та підприємницької активності

Мета регулювання	Елементи механізму	Країни впровадження
1	2	3
Захист прав інвесторів	Надання іноземним інвесторам усіх прав, що й національним компаніям	Туреччина
	Можливість скасування угод у досудовому порядку	Бразилія, США
	Можливість доступу до всіх необхідних корпоративних документів до та під час проведення судових розглядів	Ізраїль, Ірландія, Швеція, Японія
	Введення вимог щодо проведення сторонньої експертизи угод	Австралія, Ірландія
	Можливість регулювання висновку та затвердження угод	Великобританія, Франція
Спрощення системи оподаткування	Введення пільгових податкових режимів та ставка відрахувань амортизації інвесторам	Греція, Іспанія
	Наявність особливої системи оподаткування для розвитку туризму (звільнення інвесторів від сплати податків з початку роботи фірми, при реконструкції або розширенні – поновлення пільгового терміну)	Єгипет
	Можливість самостійного обчислення податкових платежів	Канада, Китай, Туреччина
	Звільнення інвестицій у сферу туризму від ввізного мита на тривалий термін	Панама

Закінчення таблиці 2

1	2	3
Спрощення процедур з нерухомістю та земельними ділянками	Створення нерезидентами вторинних резиденцій (як одне з напрямів готельного бізнесу), які не вимагають постійного проживання власника	Іспанія, США, Франція
	Здача земельних ділянок на тривалий термін (до 50 років) за незначну плату за умови будівництва готелю (зі звільненням від податків, з оформленням безвідсоткового кредиту)	Єгипет, Туніс, Туреччина
	Вільне придбання нерухомості та земельних ділянок іноземними інвесторами з наступним звільненням від щорічного податку та можливістю набуття статусу резидента	Єгипет
Спрощення процедур, пов'язаних із здійсненням будівельних робіт	Введення системи "одного вікна"	Гонконг, Чилі
	Отримання дозволу на будівництво в короткий термін	Польща
	Введення системи розгляду будівельних документів з урахуванням факторів та рівня ризику	Німеччина, Сінгапур

Джерело: складено за [1; 6; 7; 10]

досвід демонструє, що регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу може ґрунтуватися на різних аспектах, які є ключовими при формуванні стратегії повоєнного відновлення туристичного потенціалу. Проте впровадження зарубіжного досвіду потребує адаптації до місцевих умов, особливостей та потреб. Слід враховувати культурні, екологічні та соціально-економічні чинники, а також активно взаємодіяти із зацікавленими сторонами, включаючи державні органи, підприємців, місцеві громади. Тільки таким чином можна досягти максимального ефекту від адаптації зарубіжного досвіду та сприяти сталому розвитку туризму. Загалом, закордонний досвід та напрямки регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу надають важливі уроки та керівництво для місцевих туристичних призначень. Подальші наукові доробки мають перспективу у напрямку впровадження закордонного досвіду регулювання механізмів розвитку туристичного потенціалу територій.

6. Подлепіна П.О. Закордонний досвід організації туризму на сучасному етапі (на прикладі Іспанії). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Міжнародні відносини. Економіка. Туризм"*. 2013. № 1086. С. 169–174.
7. Сінгуцький О.В. Державна політика розвитку туризму: зарубіжний досвід. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 4 (23). С. 79–89.
8. Tsviliy S.M., Ogloblina V.O., Demko V.S., Pavliuk A.A., Pisetskyi M.M. Potential of international cooperation of Ukraine in the geoeconomic space of the tourist industry. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2023. № 49(3). P. 946–961.
9. Trusova N.V., Cherniavska T.A., Pasiaka S.R., Hranovska V.Hr., Prystemskyi O.S., Demko V.S. Innovative clustering of the region in the context of increasing competitive positions of the enterprises of the tourist recreational destination. *GeoJournal of Tourism and Geosite*. 2020. Vol. 33(3). P. 1126–1134.
10. UNWTO Tourism Dashboard. Insights on key performance indicators for inbound and outbound tourism at the global, regional and national levels. 2023. URL: <https://www.unwto.org/unwto-tourism-dashboard> (дата звернення: 13.07.2024).

REFERENCES:

1. Гончаренко Н.І., Склярєнко Я.І. Теоретико-методологічні основи дослідження туристичної політики Європейського Союзу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Міжнародні відносини. Економіка. Туризм"*. 2017. № 6. С. 161–166.
2. Демко В., Свиноус І. Потенціал міжнародного співробітництва України в геоелекономічному просторі туристичної галузі. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 2(48). С. 38–50.
3. Домбровська С.М., Білотіл О.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2016. 196 с.
4. Кривенкова Р.Ю. Зарубіжний досвід формування туристичного потенціалу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2002> (дата звернення: 14.07.2024).
5. Особливості формування та реалізації туристичної політики держави: міжнародний, національний, регіональний досвід: монографія / кол. авт., за ред. А. Ю. Парфінєнка. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 280 с.
1. Honcharenko N. I., Skliarenko Ya. P. (2017) Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia turystychnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu [Theoretical and methodological foundations of the study of tourism policy of the European Union]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. "Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Turyzm"* – V.N. Karazina Bulletin of Kharkiv National University. Series "International Relations. Economy. Tourism", vol. 6, pp. 161–166.
2. Demko V. S., Svinous I. V. (2023) Potentsial mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ukrainy v heoekonomichnomu prostori turystychnoi haluzi [Potential of international cooperation of Ukraine in the geoeconomic space of the tourist industry]. *Zbirnyk naukovykh prats TDATU imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky) – Scientific Papers of Dmytro Motorny Tavra State Agrotechnological University (economic sciences)*, vol. 2(48), pp. 38–50.
3. Dombrovs'ka S. M., Bilotil O. M., Pomaza-Ponomarenko A. L. (2016) Derzhavne rehulyuvannya turystychnoi haluzi Ukrayiny [State regulation of the tourism industry of Ukraine: monograph]. Kharkiv: NUTSZU, 196 p. (in Ukrainian)

4. Kryvenkova R. (2019) Zarubizhnyi dosvid formuvannia turystychnoho potentsialu [Foreign experience of tourist potential formation]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok – Public administration: improvement and development*, vol. 4. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2002> (accessed July 14, 2024).
5. Parfinenko A. Yu. (eds.) (2013) Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii turystychnoi polityky derzhavy: mizhnarodnyi, natsionalnyi, rehionalnyi dosvid [Peculiarities of formation and implementation of state tourism policy: international, national, regional experience: monograph]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 280 p. (in Ukrainian)
6. Podlepina P. O. (2013) Zakordonnyi dosvid orhanizatsii turyzmu na suchasnomu etapi (na prykladi Ispanii) [Foreign experience of tourism organization at the present stage (on the example of Spain)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya "Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Turyzm" – V.N. Karazina Bulletin of Kharkiv National University. Series "International Relations. Economy. Tourism"*, vol. 1086, pp. 169–174.
7. Singutskiy O. V. (2019) Derzhavna polityka rozvytku turyzmu: zarubizhnyi dosvid [State policy of tourism development: foreign experience]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia – Public administration and customs administration*, vol. 4 (23), pp. 79–89.
8. Tsviliy S. M., Ogloblina V. O., Demko V. S., Pavliuk A. A., Pisetskyi M. M. (2023) Potential of international cooperation of Ukraine in the geoeconomic space of the tourist industry. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, vol. 49(3), pp. 946–961.
9. Trusova N. V., Cherniavska T. A., Pasieka S. R., Hranovska V. H., Prystemskyi O. S., Demko V. S. (2020) Innovative clustering of the region in the context of increasing competitive positions of the enterprises of the tourist-recreational destination. *GeoJournal of Tourism and Geosite*, vol. 33(3), pp. 1126–1134.
10. UNWTO Tourism Dashboard (2023) Insights on key performance indicators for inbound and outbound tourism at the global, regional & national levels. Available at: <https://www.unwto.org/unwto-tourismdashboard> (accessed July 13, 2024).